

ЄФІМЕНКО Олександра Яківна (псевд. і крипт.: Александра Е., А-а Еф., Є-ва, А; 18(30). 05. 1848, с. Варзуга, за ін. даними — Кузомень Архангел. губ., нині Мурман. обл., РФ — 18. 12. 1918, х. Любочка поблизу с. Писарівка, нині Верхня Писарівка Вовчан. р-ну Харків. обл.) — історик, етнограф. Дружина [Петра Савича](#), мати [Петра](#) і [Тетяни Єфименків](#). Закін. Маріїн. жін. гімназію в Архангельську (1863). Відтоді вчителювала (водночас збирала фольклор. і етногр. матеріал народів Пн.); від 1877 мешкала у Чернігові, від 1879 — у Харкові. Брала активну участь у роботі Істор.-філол. товариства при Харків. університеті, Харків. товариства поширення у народі грамотності; виступала за викладання у школах українською мовою; досліджувала проблеми історії України (вважала себе ученицею [В. Антоновича](#)). Від 1907 читала лекції з історії Пд. і Зх. Росії та історії селян. землеволодіння на Бестужев. курсах у С.-Петербурзі. Перша у Рос. імперії жінка, яка отримала ступ. почес. д-ра історії (наданий 1910 Харків. університетом). Авторка

зб. нарисів і оповідань «На Україні» (вып. 1–4, 1901–09; вип. 1 українською мовою — Катеринослав, 1919), оповідань для дітей «Свят-вечір» (Чк., 1920). У 1917 повернулася на Харківщину, де загинула разом із дочкою під час бандит. нападу.

Основні праці

Народные юридические обычаи лопарей, корелов и самоедов Архангельской губернии. С.-Петербург, 1877; Исследования народной жизни. Вып. 1. Москва, 1884; Южная Русь: очерки, исследования и заметки. Т. 1–2. С.-Петербург, 1905; История украинского народа. Вып. 1–2. С.-Петербург, 1906; К., 1990; Початковий підручник українсько-московської історії для шкіл народних. Х., 1919.

Рекомендована література

1. Луговий Ол. Визначне жіноцтво України: Істор. життєписи у 4-х ч. Торонто, 1942;
2. Марков П. Г. А. Я. Ефименко – историк Украины. К., 1966;
3. Скакун О. Ф. Історичні погляди О. Я. Єфименко // УІЖ. 1967. № 1;
4. Її ж. Община в працях О. Я. Єфименко // Пит. історії народів СРСР: Респ. міжвідом. наук. зб. К., 1970. Вип. 9;
5. Булгак О. В. Прогресивний історик: 150 років від дня народження О. Я. Єфименко (1848–1918) // Календар знамен. і пам'ят. дат '98. К., 1998;
6. Коробейник А. В. А. Я. Ефименко – выдающийся историк Поморья и Украины // Вест. Помор. университета. Сер. Гуманитар. и соц. наук. 2003. № 1(3).

[П. Г. Марков](#)

Бібліографічний опис:

Єфименко Олександра Яківна / П. Г. Марков // *Енциклопедія Сучасної України* [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.]; НАН України, НТШ. — К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2009. — Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-20170>. — Останнє поновлення : 2023.

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).